

treba skrbeti, da bomo otroka dosegli, da se bo zmanjšala na tisti mini znanje, doseči moramo, z vsemi mogočimi ukrepi najboljše pogoje za vese

To bi na kratko bil Naloga nas vseh, še posebej svojih močeh pomagamo porodom.

in nega varstva žene in rojenčkov in dojenčkov more vplivati človeško brio kondiciji, da bomo udi že dekleta ustvarili avi družini.

in njih problematika. i aktivov pa je, da po mani način reguliranja

Delo in vloga socialnega delavca v komisiji za dovoljeno odpravo plodu.

Soc. delavka Albina Pečaver

Vzpostavitev organizacije sodelavcev

Komisija za dovoljeno odpravo plodu ali arteficialni abortus* ne rešuje samo prošnji za dovoljeno odpravo plodu, temveč ima širšo družbeno vlogo v zdravstvenem in socialnem varstvu žene. V tem pogledu se komisija vključuje v družbena prizadevanja za pomoč materi in otroku in je hkrati tudi organ za širjenje kontracepcije kot edino pravilne, zdrave in humane metode za urejanje spočetja in s tem najuspešnejšega načina v borbi proti splavu. Tako zajema mnogo širše področje dela, kakor se to zdi na prvi pogled iz naziva komisije.

Komisije, ki jih sestavljajo po trije zdravniki in socialni delavec kot sodelavec komisije, ne morejo v celoti opraviti vsega dela, zato si organizirajo široko mrežo sodelavcev, ki jim pomagajo reševati obsežno problematiko.

Ni dovolj, da komisija ženi odobri splav in jo le opozori na kontracepcijo. Dati ji mora napotke, kdaj in na koga naj se obrne, da dobi pouk o kontracepciji. Prizadevati si mora, da se preprečuje ponavljanje splavov pri prosilkah, da se le-te ne bodo vračale pred komisijo ponovno z istim problemom oziroma prošnjo.

Komisija se sama neposredno ne more spuščati v reševanje socialnih problemov žena, ki prosijo za splav. V hujših primerih, ki terjajo takojšnjo ureditev, posreduje komisija pri pristojnih organih, sicer pa seznanja s socialnimi problemi in nujnostjo njihove rešitve te organe ob vsaki priliki.

Delovno področje komisije obsega včasih kar ves teritorij okraja. Žene prihajajo pred komisijo iz raznih krajev, pogosto zelo oddaljenih od okrajnega središča oziroma sedeža komisije.

Socialni delavec sam ne zmore vsega dela v zvezi s pripravo gradiva, iz katerega dobi komisija točne informacije o socialnem, ekonomskem, osebnem in družinskem stanju žene — prosilke.

* odslej krajšano: komisija za a. a. — Op. pis.

Ženine težave je treba urejati z oblastvenimi in družbenimi organi in ji tako pomagati pri rešitvi njenega problema. Vse to delo zahteva široko mrežo sodelavcev na področju okraja, zlasti občine. Zato je Svet za socialno varstvo priporočil občinam, da za svoje območje imenuje zaupne in ugledne osebe (predvsem medicinske sestre in babice).

Važen moment, ki govori za tako široko organizacijo, je tudi ta, da moramo biti pri našem delu zelo ekspeditivni. Z zbiranjem gradiva in z rešitvijo problema ne smemo odlašati iz tedna v teden ali celo mesec dni, ker so včasih odločilni že dnevi, da pride žena pravočasno pred komisijo.

Uredba o postopku za dovoljeno odpravo plodu (Ur. list FLRJ, št. 4/52) določa v 3. členu: Odprava se ne sme dovoliti ne izvršiti, če je od spočetja poteklo več kot tri mesece...

Kakor hitro je ta rok prekoračen, moramo ženo napotiti na drugostopno komisijo. Nepotrebno je, da ženo mučimo, jo pošiljamo od komisije do komisije in jo izpostavljamo hujši operaciji, ki je potrebna, če nosečnost prekorači tri do štiri mesece.

Problemi, s katerimi se žene obračajo na komisijo, spadajo večinoma med najbolj intimne v ženinem življenju. Da doseže uspešno rešitev, je primorana svoje težave zaupati neki tretji osebi.

Socialnem delavcu prvostopne komisije, ki vseh žen prosilk ne more poznati, je potrebno veliko več časa za razgovor z ženo, da si najprej pridobi njeno zaupanje. Važno je namreč, da je žena v razkrivanju svojih težav res iskrena in da je nič ne ovira, ko govori o svojem primeru. Socialni delavec mora znati ženo prepričati, da se lahko zanese na diskretnost razgovora in obravnave med člani komisije. To zagotovilo ženi veliko pomeni in dosežemo z njim res iskreno in vsestransko sodelovanje žene. Na terenu, koder živi, se bo žena z našo sodelavko navadno sproščeno razgovorila o svojih težavah, ker jo pozna in ji zaupa. Že prej sta imeli s to patronažno sestro, babico ali socialnim delavcem neposredne stike ob raznih težavah ali stiskah. Če pa bi žena o nosečnosti in o svojih težavah iz kakršnegakoli razloga ne hotela razpravljati s sodelavci v svojem okolju, mora socialni delavec komisije za a. a. urediti vse in ji omogočiti, da pride, če želi, tudi neposredno pred komisijo.

Sodelavec na terenu bo lažje vodil razgovor z ženo, ki jo že pozna, pozna pa tudi kraj, krajevne navade, miselnost ljudi in družine, skratka, bolje pozna njeno ožje in širše okolje, kar je važno za presojo in za dajanje socialnih poročil. Sodelavec ima tudi veliko večjo možnost, da ženi hitreje in uspešneje nudi pomoč ali da posreduje pri krajevnih organih.

Posebno važno je, da ima sodelavec, ki dela v neposredni bližini ženinoga prebivališča, z njo tudi pozneje čimboljši stik in možnosti za nadaljnje preventivno delo, in sicer preko zdravstvene službe (dispanzerja za ženo), kjer je navadno tudi njegovo stalno delovno mesto.

S tem, da organiziramo mrežo sodelavcev, bomo spodbudili tudi krajevne činitelje, da si bodo bolj prizadevali za reševanje te tako zelo važne in tudi kočljive družbene problematike. Socialni delavec ali njegovi sodelavci, ki so odrejeni za sodelovanje s komisijo a. a. prav s strani teh lokalnih organov, bodo morali le-tem tudi poročati o celotni problematiki v zvezi s splavi in kontracepcijsko službo.

Do sedaj je šlo to delo in obravnavanje teh problemov mimo večine pristojnih činiteljev. Občinski sveti za varstvo družine, zdravstveni domovi oziroma

obratne ambulante so sicer obravnavali posamezne primere, vendar je šlo v bistvu vse bolj za poročila, ki so jih o ženinem socialnem in zdravstvenem stanju komisiji podajali zdravnik, patronažna sestra, babica ali socialna delavka.

Noben zdravstveni dom, noben svet za varstvo družine ali katerikoli drug organ razen nekaterih izjem nimajo točnega pregleda, koliko žena pride pred komisijo, kateri vzroki v glavnem privedejo ženo do tega, da se odloči za splav, in kakšna je nadaljnja usoda teh žena.

Glede na zajamčeno popolno diskrecijo se v posamezne primere ne moremo spuščati in se bomo pri obravnavanju te problematike omejili na prikazovanje v celoti. Seveda je dostikrat potrebno, da se za pomoč pri rešitvi posameznih primerov obračamo na krajevne organe in je tedaj treba pač povedati, v čem je problem. Vendar pa tega nikoli ne storimo brez poprejšnjega privoljenja žene.

Sodelavci socialnega delavca pri komisiji za dovoljeno odpravo plodu. Za utemeljitev stališča, kdo naj bo naš sodelavec, sem se opirala na odgovore žena samih. Zanimalo me je, na koga se žene najprej obračajo in komu se zaupajo, kakor hitro začutijo, da so noseče, ali pa so o tem še v dvomu, posebno v primerih, ko je nosečnost iz zdravstvenih, socialnih, družinskih ali moralnih razlogov nezaželena. V ta namen sem zbrala nekaj odgovorov na to vprašanje.

Žene sem izpraševala večidel sama in sem vsaki tudi pojasnila, zakaj potrebujem njen odgovor. V tem smislu sem se razgovarjala z ženami, ki so prišle na drugostopno komisijo, skupno v celem z 80 ženami (7 iz Kranja, 5 z Jesenic, 5 iz Postojne, 4 iz Kopra in 2 iz Gorice; iz Ljubljane je bilo 40 žena, ki so prišle pred prvostopno komisijo, iz Celja pa 17, s temi poslednjimi je govorila tamkajšnja socialna delavka). Vse te žene so bile iz raznih krajev na področju iste komisije, in to iz mesta in vasi. Na vprašanje, na koga se je žena najprej obrnila, ko je posumila na nosečnost, jih je od 80 žena 76 (t. j. 95 %) odgovorilo, da so šle najprej k zdravniku na pregled ali vsaj po nasvet. Šle so torej k zdravniku v splošno ambulanto zdravstvenega doma, na zdravstveno postajo ali v obratno ambulanto. Nekatero so odšle v posvetovalnico za žene ali pa k zdravniku ginekologu na Polikliniko.

Le 4 žene (t. j. 5 %) so odšle najprej po nasvet k babici in šele nato k zdravniku.

Zdravnik ugotovi nosečnost, sam pa zaradi svojega strokovnega dela največkrat nima dovolj časa, da bi se z ženo temeljito pogovoril o vseh njenih težavah in tudi preveril njene izjave, če bi se mu to zdelo potrebno. Še manj seveda utegne, da bi sam skušal urejati ali iskati možnosti za rešitev primera. Tudi bi po vsem tem moral napisati še socialno poročilo.

Zaradi gornjih ugotovitev je za zdaj najbolj primerno, da sodelujejo s socialnim delavcem oziroma s komisijo za a. a. tovarišice, ki delajo skupno z zdravnikom ali so vsaj v njegovi neposredni bližini, v zdravstvenem domu, dispanzerju za žene, obratni ambulanti itd. To so v prvi vrsti patronažne medicinske sestre, medicinske sestre v zdravstvenem domu ali obratni ambulanti, babice in socialni delavci.

Služba patronažne sestre je sama po sebi takega značaja, da večidel pozna žene, ki že imajo otroke, saj je le-te obiskovala in se z njihovimi materami srečavala tudi v dispanzerju za otroke, ob raznih cepljenjih, ob boleznih in ob drugih prilikah.

Tako ima sestra danes prav zaradi značaja svojega dela najbolj uglajeno pot v družino. Nihče se ne čudi, če stopi kadarkoli k družini na dom in se zanima za razna zdravstvena ali socialna vprašanja.

Prav tako lahko babica pozna ženo, saj med njeno nosečnostjo in ob rojstvu tudi ona nekaj časa živi z njeno družino. Če zna opazovati, ob tej priliki hitro spozna intimno notranje vzdušje v družini in tudi opazi, na kakšni stopnji je družina v socialnem, ekonomskem in kulturnem pogledu.

Kot socialno-medicinske delavke bodo znale te tovarišice ženi, ki prosi za splav, v razgovoru pravilno razložiti nevarnosti in posledice splava. Prav tako ji bodo laže pojasnjevale tudi medicinske in socialne prednosti kontracepcije. Dale ji bodo točen nasvet, kdaj naj se zgleda v dispanzerju za žene ali pri zdravniku, ki vrši kontracepcijsko službo. Pripravile ji bodo pot k zdravniku s tem, da ga že predhodno obvestijo o njenem prihodu. Tako žena vse laže in z večjim zaupanjem stopi v zdravniško ordinacijo, kjer potem dobi pojasnila o koristnosti in napotke za praktično uporabo kontracepcije.

Dokler še nimamo dovolj socialnih delavcev na terenu, bi vsekakor bile te sodelavke (patronažne in medicinske sestre ter babice) idealni kader za sodelovanje s komisijo za a. a., zato si pomagamo z njim, koderkoli nam je na razpolago.

V ljubljanskem okraju, kjer je 29 občin, je do sedaj opravljalo to delo z ženami 44 patronažnih sester, babic ali socialnih referentov.

V Ljubljani sami je v 8 občinah delalo 22 patronažnih sester in babic, medtem ko v 1 občini to vprašanje še ni urejeno, ker ni patronažne sestre.

V ostalih 20 občinah ljubljanskega okraja pa dela skupno 22 patronažnih sester, babic ali socialnih referentov. Seveda pa v 5 občinah od navedenih 20 to delo sploh še ni urejeno, medtem ko v 7 drugih občinah delo tudi še ni dobro steklo zaradi kadrovske neurejenosti.

Zato moramo za delo z ženami poiskati tudi druge primerne osebe. Lahko je to uslužbenec socialnega varstva na občini ali dober delavec v družbeni organizaciji ali druga primerna oseba. Pri izbiri sodelavcev se moramo držati načela, da jih izbiramo glede na razpoložljivost kadra ter glede na okoliščine in posebnosti terena.

Omenila bi še eno od doslej veljavnih splošnih načel, da naj to delo opravljajo praviloma žene, ker žena ženi mnogo laže in brez posebnih predsodkov zaupa svoje težave, ki izvirajo ali so povezane z njenim intimnim življenjem. S tem pa nikakor ne izključujemo od tega dela moških, ki se danes na teh področjih že uveljavljajo in se jim žene prav tako zaupajo (zdravniki ginekologi itd.).

Lik socialnega delavca in sodelavca. Izbiri osebe, ki bo delala z ženami in jih pripravila za komisijo, moramo posvetiti posebno pozornost. Ni dovolj, da jo le zadolžimo s tem delom, temveč moramo še posebej paziti, da uživa pri ljudeh splošno zaupanje in ugled.

Socialni delavec in sodelavec, ki konkretno dela z ljudmi, mora biti predvsem nekdo, ki ume z njimi navezovati stike. Poleg tega mora imeti vero vanje in zaupati v njihov razvoj. Prežet mora biti z globokim čutom odgovornosti za svoje delo ter imeti razumevanje in pravičen odnos do sočloveka, v čemer naj odseva njegova ljubezen do ljudi in iskrena želja, da jim pomaga.

Zaradi pestrosti problemov mora imeti dovolj življenjskih izkušenj, da bo umel pravilno dojemati težave žena in jim tudi primerno svetovati o stvareh, ki jih mučijo in mu jih zaupajo.

Usposobljen mora biti toliko, da zna razgovor z ženo voditi in da se ne zadovolji s površno sliko o njenem stanju, pač pa jo na nevsiljiv način pripravi, da odkrito obrazloži svoje težave, če tega od vsega početka ne zmore sama. Le na podlagi takega razgovora delamo zaključke, ki jim bo izhodišče res vsestransko poznavanje ženinega oziroma družinskega stanja in bodo zaradi tega tudi najbolj pravilni in v določenem primeru ustrezni.

Takšen delavec mora imeti izostren čut za objektivno presojanje, biti mora do vseh žena enak in znati mora podajati mnenja, ki bodo pri njih vzbujala občutek resnične objektivnosti. Predvsem je važno, da se trudi v sebi premagovati občutke simpatij in antipatij, ki v odnosih med ljudmi pač obstoje in je zato prav, da se jih zavedamo. V podajanju mnenj jih mora uravnavati in biti kolikor le mogoče objektivni.

Zavedati se mora, da si življenje ureja vsak po svoje in zato mora upoštevati njegovo pestrost. Ženo mora v vsakem primeru razumeti in ji ne sme vsiljevati svojega mnenja in gledanja na življenje. Ne sme je obsojati, ker se mora zavedati, da so žene, kakršne pač so, vselej v neki meri tudi produkt svojega okolja, zato jim mora na primeren način svetovati in jim pomagati.

Menim, da mora biti socialni delavec in sodelavec družbeni delavec, ki obravnava in rešuje vse s širšega in družbenega stališča. Imeti mora o vseh stvareh popolnoma jasno stališče, ki mora biti v skladu z našim družbenim gledanjem na ta vprašanja. Če koleba v teh vprašanjih zaradi raznih idealističnih vplivov ali zaradi zastarelih nazorov, tega dela pač ne bo opravljal iz neke prepričanosti, ampak zgolj mehanično, mlačno, brez potrebnega smisla in osebne prizadetosti. Tako opravljeno delo pa lahko na terenu veliko več škoduje kakor koristi.

V razgovoru z ženo dostikrat zve socialni delavec ali sodelavec marsikaj iz njenih intimnih doživetij in njenih odnosov do zadevnih vprašanj oziroma do okolice. Toda naj zve od nje karkoli, vse to je dolžan varovati kot službeno tajnost. Ugled in zaupanje si bo socialni delavec pridobil pri ženah edinole tedaj, če res nikoli ne bo zlorabil njihovega zaupanja in povzročil kakršnihkoli govoric o stvareh, ki jih je zvedel v zaupnem razgovoru. Majhna neprevidnost v tem pogledu lahko prizadeto ženo zagreni in jo spravi v težak položaj, včasih pa jo v družbi celo onemogoči.

Če bi socialni delavec ali sodelavec vendarle kdaj kršil službeno tajnost, ga je treba na to opozoriti, v hujših primerih pa ukrepati tudi ostreje.

Postavitev socialnega delavca in mreže sodelavcev. Kot smo že ugotovili, je tudi komisija za dovoljeno odpravo plodu organ za širjenje kontracepcije. Za delo te komisije so poleg vse zdravstvene, dispanzerske in patronažne službe še posebno zainteresirani tudi drugi družbeni organi, kot občinski in okrajni sveti za varstvo družine in sveti za zdravstvo. V delovni program teh svetov spada vsekakor tudi široka problematika splava nasploh in delo komisije za dovoljeno odpravo plodu.

Prav zato okrajni sveti za zdravstvo sporazumno s sveti za socialno varstvo začasno imenujejo socialnega delavca za sodelavca komisije oziroma posvetovalnega člana komisije za dovoljeno odpravo plodu, dokler ne izidejo novi predpisi o sestavu te komisije.

V tem smislu sta Svet za socialno varstvo LRS in Svet za zdravstvo LRS v juliju 1958 dala priporočila vsem okrajnim svetom za socialno varstvo in za zdravstvo. Prav tako naj občinski svet za zdravstvo sporazumno s svetom za varstvo družine in v soglasju z zdravstvenim domom ali dispanzerjem za žene in drugimi imenuje že po navedenih kriterijih tovariše ali tovarišice, da bodo v teh ustanovah delali z ženami, katere prosijo za odpravo plodu, ter jim pomagali in svetovali. Tako se bodo le-ti obenem seznanjali z vsemi vzroki in posledicami teh problemov, jih proučevali in jih javljali pristojnim svetom zaradi nadaljnega ukrepanja.

O določitvi teh tovarišev, ki naj sodelujejo s komisijo za dovoljeno odpravo plodu, morajo biti obveščeni vsi lokalni organi in osebe, na katere se žena obrača za nasvet ali pomoč. Prav tako seveda mora poznati vse sodelavce tudi sama komisija, posebno pa še socialni delavec. To je potrebno, da vsakdo ve ženo prav napotiti k temu sodelavcu, ki je pooblaščen, da pripravi socialno poročilo in vse drugo gradivo ter ženo pravočasno napoti h komisiji.

Pot žene, ki želi priti pred komisijo, naj bo čim krajša in naj gre od zdravnika k določenemu sodelavcu in nato k socialnemu delavcu ali komisiji.

Sodelovanje s sodelavci

Prednosti sodelovanja. Socialni delavec se ne more zadovoljiti samo s tem, da ima organizirano široko mrežo sodelavcev. Če hočemo imeti uspehe, nam ne zadostuje le individualna pomoč sodelavcev, temveč je pri reševanju naše problematike potrebno tudi skupno sodelovanje z njimi.

Pri vsem našem prizadevanju nam mora biti stalno pred očmi glavni namen našega dela, to je, da ženo varujemo vseh hudih posledic, ker vemo, da splav škoduje njenemu telesnemu in duševnemu zdravju. Strah pred nezaželeno nosečnostjo in pogostni splavi pa rahljajo tudi družinske vezi, tako med zakonci samimi kakor tudi v njihovih odnosih do otrok.

Preprečevanje splava kot družbenega sla z vsemi navedenimi in še drugimi pojavi, ki ga spremljajo, mora postati široka družbena skrb, ki se začne s spolno vzgojo v šolski dobi in nadaljuje z zdravstvenim prosvetljevanjem ter obravnavanjem spolnih vprašanj in urejanjem socialno ekonomskih problemov. To preventivno akcijo imajo na skrbi medicinsko-dispanzerska-patronažna služba, organi šolstva in prosvete, socialnega varstva in varstva družine ter družbene organizacije.

Razvijanje in utrjevanje takega preventivnega dela je dolgotrajnejši proces, katerega uspeh ni hitro viden, zato je nevarnost, da se posameznik hitreje utruji in da zgubi tudi voljo za nadaljnje delo. Zavedamo se, da smo na tem področju v tej obliki preventivne borbe še začetniki. Zato je tem bolj važno, da strnemo svoje sile in skupno najdemo pravilne in dobre oblike dela z mladino in odraslimi, posebno pa z ženami. V skupnem delu bomo tudi lažje premostili začetne težave.

Pri vsej tej dejavnosti nas vodi tudi ena temeljnih teženj človeške osebnosti, da živimo in delamo skupaj z drugimi ljudmi, da skupaj rešujemo vse težje naloge in si skupaj prizadevamo za višje cilje. Družno obravnavanje problemov olajšuje njih skupno reševanje, ob splošnih izkušnjah si dopolnjujemo znanje, imamo enotnejša merila in dobimo pri delu tudi večjo gotovost.

Po eni strani je nujno, po drugi pa hkrati potrebno, da je skupina sodelavcev sestavljena iz tovarišev, ki so si o teh stvareh pridobili na posameznih področjih svojega dela različne izkušnje in znanje, tako da se med seboj izpopolnjujejo.

Ob takšni izbiri in pri takem načinu skupnega prizadevanja bo zanimanje za to delo poraslo. Uspehi seveda ne bodo vidni takoj po prvih sestankih. Nujno potrebno je, da se ljudje drug na drugega najprej privadijo. Šele čez čas bodo ob postopnem razvijanju nalog in v čedalje intenzivnejšem stvarnem delu rasli tudi uspehi.

Metoda dela. Socialni delavec bo pri dnevnem delu iz poročil svojih sodelavcev in razgovorov z ženami lahko ugotavljal razne pomanjkljivosti pri obravnavanju določenih primerov na terenu. Morda je bil razgovor z ženo premalo izčrpen, odnos do nje slab, za njene skrbi pa nobenega pravega razumevanja. Morda se pri konkretnem reševanju težavnih razmer, ki ženo utesnjujejo in bremenijo bodisi v družini, službi ali okolici, ni upoštevala diskrecija, morda se za osvetlitev primera ni zbralo vse potrebno gradivo ali je komisiji bilo predloženo slabo in premalo utemeljeno socialno poročilo ipd. Nasprotno pa bo socialni delavec lahko pri drugih primerih ugotavljal tudi, da dosegajo sodelavci lepe uspehe pri ženah in imajo z njimi prav dober način dela.

Vse to nas opozarja, da smo dolžni ob skupnem obravnavanju posameznih primerov pravočasno popravljati napake in dobre delovne izkušnje sproti posredovati celotnemu kolektivu sodelavcev. Prav tako bo socialni delavec lahko seznanjal sodelavce z zaključki komisije in njenimi kriteriji pri obravnavanju prošenj.

Vse naše delo je ženi v prid, zato moramo vse slabosti odpravljati že takoj spočetka, ker utegnemo sicer imeti dvojno škodo. Na eni strani bi delo socialnega delavca v komisiji ne bilo kvalitetno, po drugi strani pa bi naši sodelavci pri ženah zapravili svoj ugled, tako da bi se po nasvete ne obračale več nanje z zaupanjem. Sodelavci bi izgubili voljo do dela, področna akcija za vsestransko varstvo žene pa bi bila šibka in brez uspeha.

V skupni dejavnosti moramo težiti za tem, da ob upoštevanju splošnih načel na podlagi konkretnih primerov dela in po vsesplošnem preudarku sprejmemo zaključke, ki naj usmerjajo naše nadaljnje delo. Obenem pa vse obravnavanje podpremo še z individualnimi primeri, ki naj služijo za vzorec, kako je reševati druge podobne primere.

Oblike sodelovanja s sodelavci. Pri delu bomo upoštevali in si pomagali z različnimi oblikami sodelovanja. Težiti moramo za tem, da proučujemo in poiščemo res najboljše. Prilagoditi se moramo potrebam, času, kraju in navadam. Po dosedanjih izkušnjah bi lahko trdila, da je to delo zelo težko in utrudljivo in mora že zato biti čimbolj pestro. Tu imamo v mislih razne sestanke, ki v zvezi z delom obravnavajo vsakovrstno tematiko. V večini primerov imajo žene, ki se obračajo na nas, izredno težko življenje. Skoraj lahko trdimo, da se pri nobenem drugem delu v toliki meri ne razkrivajo somatične, psihične in socialne težave.

a) **Delovni sestanek.** Najprikladnejša oblika skupinskega sodelovanja s sodelavci je delovni sestanek in ta naj velja za stalno obliko dela.

Delovne sestanke sklicujemo v določenih razdobjih, kakor nam jih narekuje pač potreba po skupnem proučevanju problematike in izmenjavi mnenj.

Danes, ko novi način dela z ženami šele uvajamo, bi morali biti ti sestanki vsaj vsake tri mesece. Pozneje, ko bo delo steklo in bomo imeli že več izkušenj, pa bodo še vedno potrebni vsaj vsakega pol leta. Seveda nikakor ne moremo že vnaprej točno določiti čas in sestanke tako rekoč šablonizirati. Približno naznačeni roki za sestajanje so nam končno samo delovni okvir, kajti ne glede na to skličemo sestanek po potrebi tudi sicer.

Prav tako je težko določiti kraj, kje naj bodo sestanki. Ali samo v kraju, kjer je sedež komisije, ali pa tudi na terenu? Okoriščamo se z eno in drugo možnostjo, tako da širši sestanek za celotno področje dela ene komisije skličemo navadno na sedežu komisije, ožje sestanke pa po posameznih okoliših oziroma občinah. Za manjše okraje ali za manjša območja komisij lahko skličemo sestanek samo na sedežu komisije, kot n. pr. v Kranju ali na Jesenicah. Za komisije z večjim okolišem, kot n. pr. v Ljubljani, Celju, Mariboru. Novem mestu itd., pa je dobro, da se sklicujejo sestanki tudi na terenu po posameznih okoliših. Tako n. pr. bi za okoliš komisije v Ljubljani sklicali skupni sestanek za Zasavje z občinami Trbovlje, Hrastnik, Zagorje in Litija, nadalje za vse Kočevsko z občinami Kočevje, Ribnica, Grosuplje itd.

Posamezna taka področja so precej slična po problematiki in vsak tak predel daje tudi tem vprašanjem svoje posebno obeležje.

Teh delovnih sestankov se udeležujejo predvsem sodelavci, ki so vabljeni preko zdravstvenih domov ali preko občinskega oddelka za socialno varstvo. S tem so o sestankih obveščene tudi njihove ustanove. Praviloma so navzoči še člani komisije in zdravniki, posebno tisti, ki delajo v dispanzerjih in v posvetovalnicah za žene.

Praviloma obravnavamo na sestankih posamezne značilnosti, ki dajejo splošno obeležje poteku in načinu našega dela z ženami. Obenem pa sodelavce seznanjamo z vprašanji, ki so značilna za socialno delo. Takšna problematika je n. pr. potek razgovora z ženo, kako vodimo dober razgovor, upoštevanje endogenih in eksogenih činiteljev, ki povzročajo določene težave in se kažejo v ponašanju žene, nadalje, kako žena reagira na razgovor, posebno na tisti del, ko je govora o nevarnosti splava, o kontracepciji itd.

Za vse sodelavce je važno, da vedo, kako gleda na to vprašanje žena. Zato je potrebno, da spoznamo in proučimo razne ugodne in neugodne vplive, ki jo utegnejo begati. Rezultati teh ugotovitev nam pomagajo pravilno usmerjati delo.

Opravljen delo je razvidno iz socialnega poročila, ki ga sodelavec sestavi na podlagi zbranega gradiva in dela z ženo ter nato pošlje komisiji. Zato je važno za obravnavanje na sestankih prav vprašanje, kakšno naj bo socialno poročilo in kako ga pravilno sestavljamo.

Vedno večje je število mladih deklet, ki prihajajo pred komisijo s prošnjo za odpravo plodu. Za delo z njimi se moramo še posebej potruditi, saj smo pri tem odgovorni tudi, kako se bo nadalje oblikovalo to mlado življenje. O tem, kako naj se obravnavajo in rešujejo prošnje mladoletnic, imajo sodelavci prav različna stališča. Zato je prav, da si v tej smeri prizadevamo vsaj za načeloma enaka družbena stališča. Seveda je od teže razmer odvisno, kako bomo reševali in rešili posamezne primere.

Kadar gre za mladoletnico, katere nosečnost je znana tudi že drugim, moramo vedeti za stališča teh, ki za nosečnost vedo, torej staršev, partnerja, šolskega vodstva, vodstva internata in raznih organov in oseb, ki so odgovorni

za vzgojo mladih deklet, kot so n. pr. vodstva podjetij, obratni mojstri in drugi. Po skupnem obravnavanju teh vprašanj z naštetimi osebami in organi bomo lahko vplivali in kolikor se da skušali vskladiti družbene težnje z njihovim osebnim gledanjem. Posebno pride to v poštev, če dekletu splav ni odobren.

Še mnogo je problemov, ki so potrebni, da se o njih razpravlja na skupnih sestankih, kot n. pr. obravnavanje prošenj pred komisijo, odnos komisije do žena, njeni kriteriji ob posameznih primerih in še marsikaj iz vsakdanje prakse njenega dela. Enako važna pa so vprašanja o konkretnem delu sodelavcev kakor uspehi našega dela sploh, dalje, koliko se žene ravnajo po naših napotkih, ali odhajajo k zdravniku po nasvete o kontracepciji, na kakšno razumevanje naletijo ob reševanju konkretnih primerov na občini, v zdravstvenem domu, delovnem kolektivu, v družbenih organizacijah in drugod ter še to in ono.

Poleg teh sistematično pripravljenih in obravnavanih vprašanj bomo razpravljali tudi o dobrih in slabih izkušnjah iz našega individualnega dela. S tem bomo marsikomu od sodelavcev prihranili nepotrebne težave in obenem vsem zapovrstjo pomagali, da privzamejo uspešni, že preizkušeni sistem dela.

Na posameznem sestanku naj bo težišče po možnosti na eni sami temi, in sicer na tisti, ki se pri delu izkaže, da še ni dovolj jasna in razčiščena. Poleg tega obravnavamo še razne individualne primere.

Tema sestanka mora biti dobro pripravljena in takšna, da bo pritegnila zanimanje vseh sodelavcev in da bomo na podlagi dobre obravnave napravili dobre zaključke.

Predolgi sestanki so utrudljivi. Zato bo socialni delavec, ki po navadi pač vodi te sestanke, že vnaprej razposlal glavne teze obravnavane snovi, o katerih so poučeni tudi drugi člani komisije za a. a. Sodelavci bodo na teze pripravili svoje pripombe in opažanja ter morebitna vprašanja v zvezi s temo sploh. S takšno pripravo se izognemo šabloniziranju sestankov, ki se sicer sklicujejo včasih tudi brez pravega namena in udeležencem samo jemljejo dragoceni čas.

Pri skupnem obravnavanju se ogiblremo poimenskega navajanja individualnih slabosti pri delu kakor tudi poimenskih pohval. Kljub temu seveda omenimo vse, kar ugotovimo pri delu slabega ali dobrega, in ponazorimo to s praktičnimi primeri. Moramo pa predpostavljati, da delajo vsi tovariši s prizadevnostjo in voljo, vendar so nekateri bolj spretni in dosegajo večje uspehe, medtem ko se drugi težje znajdejo pri delu. Ravno pri teh pa z neustreznim poimenskim obravnavanjem lahko povzročimo, da bi se v naši sredi slabo počutili.

b) Individualno delo. Socialni delavec vzdržuje z vsemi sodelavci osebni stik v smislu individualnega dela. Pri tem si pomaga z ustnimi in pismenimi zvezami. Poslednje pridejo v poštev zlasti za tiste sodelavce, ki so zelo oddaljeni od kraja s sedežem komisije. Ker ni primerna vedno ista oblika, je priporočljivo, da se izmenoma vrstita ustni in pismeni način sodelovanja.

Individualni sestanki se vršijo bodisi pri socialnem delavcu na njegovem službenem mestu ali pa na terenu, kjer dela sodelavec.

Pri teh osebnih stikih je važno, da ob konkretnih primerih razpravljata o načinu dela, o morebitnih težavah, o vseh težjih problemih žena, posebno o tistih, ki moramo o njih poročati drugim organom zaradi nadaljnjega ukrepanja.

O vsem tem si izmenjata misli in stališča. Ko dobro pretrejeta vse gradivo, sprejmeta ustrezne zaključke in tako skupno premagujeta težave.

c) Konferenca je posebna oblika dela v širšem, okrajnem merilu. Dasi socialni delavec ni odgovoren za sklicanje niti za vodstvo konference, vendar on v komisiji za a. a. lahko da zanjo pobudo.

Od vseh primerov, v katerih komisija prosilkam odobri splav, je po dose-
danjih podatkih v kakih 90 % splav odobren iz socialnih razlogov. Socialni
delavec zbere, prouči in obdela gradivo o vprašanjih, obravnavanih pred ko-
misijo, da tako dobi jasno sliko o socialnih problemih žena.

Vse obdelano gradivo prouči tudi komisija za a. a., nakar ga le-ta s po-
ročilom o svojem delu v celoti posreduje tudi okrajnima svetoma za zdravstvo
in socialno varstvo, ki morata prav tako biti poučena o tej problematiki. Poleg
tega dobe okrajni forumi tudi še poročilo o celotni kontracepcijski službi.

Po proučitvi vsega gradiva pride na dnevni red konference poročilo o
kompleksni problematiki, t. j. o glavnih značilnostih vse te dejavnosti, o
njenih uspehih in neuspehih.

Konference se praviloma udeležijo zastopniki okrajnih in občinskih svetov
za zdravstvo in za socialno varstvo oziroma za varstvo družine in načelniki teh
oddelkov, predsednika komisije za a. a. in komisije za kontracepcijsko službo,
nadalje zastopniki poliklinike, zdravstvenih domov in postaj, obratnih ambulanz,
dispanzerjev in posvetovalnic za žene, sodelavci komisije za a. a. kakor tudi
zastopniki političnih in drugih organizacij, ki v svojem delu obravnavajo pro-
bleme žena n so za reševanje teh vprašanj tudi zadolženi.

Taka širša posvetovanja naj bodo enkrat letno, skličejo pa jih lahko okrajni
svet za zdravstvo ali za socialno varstvo ali komisija za kontracepcijsko službo
in tudi drugi.

Iz razpravljanja o zadevni problematiki je treba povzeti zaključke in sklepe,
ki navedenim organom, zavodom ter družbenim in političnim organizacijam
služijo potem za usmerjanje vsega njihovega dela. Le tako bomo na podlagi
konkretnih dejstev vse prizadete pritegnili v res široko akcijo za varstvo žene,
matere in otroka.

Moramo pa ponovno poudariti, da naj socialni delavec daje samo pobude
za sklicanje takšne konference. Prav tako naj bodo sodelavci pobudniki za
slične široke konference za svoje delovno področje, ki je omejeno po navadi
na torišče posameznega zdravstvenega doma ali občine.

Priprava gradiva za sejo komisije za dovoljeno odpravo plodu

Način in metoda za zbiranje gradiva. Za izvajanje uredbe
o postopku za dovoljeno odpravo plodu je Svet za ljudsko zdravstvo in socialno
politiko LRS izdal 12. II. 1952 navodila, ki predpisujejo, naj zdravniška ko-
misija prve stopnje vedno zahteva dokaze od tistih državnih organov, ki bodo
mogli dati potrebne podatke najbolj točno in objektivno glede na posamezni
primer.

Redna administrativna pot za zbiranje dokazov bi bila predolgotrajna,
zato je komisija prve stopnje postopek skrajšala na ta način, da žena prosilka
pri pristojnih organih sama zbere vsa potrebna dokazila in listine.

Toda stvarno socialno stanje se ne da ugotavljati po administrativni poti. Čeprav bi žena dobila razna potrdila, poročilo matičnega urada o številu družinskih članov, potrdilo davčne uprave o premoženjskem stanju, poročilo občinskega ljudskega odbora o socialnem stanju družine in še potrdilo o plači oziroma dohodkih, bi velikokrat tudi iz vseh teh listin težko ugotovili ali pa bi niti ne mogli ugotoviti pravega vzroka, ki ženo sili, da se odloči in prosí komisijo za a. a. za ugodno rešitev.

S tem, da bi žena sama zbirala vse za komisijo potrebne dokumente, se pa vprašanje še bolj komplicira. Potrdila o raznih dejstvih (število družinskih članov, dohodki družine, premoženjsko stanje) navadno ne razkrijejo pravih vzrokov in so zato za komisijo le podrejenega pomena. Zbiranje poročil o odnosih v družini, o težavah, s katerimi se mora boriti, in o pravih vzrokih, ki jo silijo k odpravi plodu, pa ženo spravlja v mučen položaj. Primorana je pred raznimi uradnimi osebami govoriti o svojem stanju in težavah. S takim postopkom ženo ponižamo, tako da se v njej že poleg dejanskih motenj in slabega počutja vzbudi močan odpor proti reševanju njenega primera na tak način.

Kdor koli ima v tem pripravljalnem postopku opravka z ženo, bi moral upoštevati, da ima pred seboj ženo, ki ni samo žena, temveč tudi mati, gospodinja, delavka ali izobraženka, obremenjena z delom doma v družini in velikokrat poleg tega še v službi, da jo vznemirjajo razne težave, nesoglasja, bolezni v družini itd. Zato moramo gledati, da se primer sleherne žene obravnava na kulturnen, human, dostojen in njenim čustvom ustrezen način. V mnogih primerih dosežemo to s temeljitim in dobro vodenim razgovorom, ki ga opravi socialni delavec ali sodelavec, da potem napiše poročilo za komisijo.

Takšen razgovor socialnega delavca ali našega sodelavca z ženo bo potem res dobra podlaga za sestavo objektivnega in v vseh ozirih temeljitega socialnega poročila. Tak razgovor pa lahko obenem tudi z medicinsko vzgojnega vidika prispeva k prosvetljevanju žene prosilke.

Psihično stanje žene pred razgovorom in med njim. Socialni delavec ali sodelavec mora upoštevati psihično stanje žene v njenem neugodnem položaju, ko išče od nas pomoči. To je eden izmed važnih činiteljev za dobro in pravilno usmerjanje razgovora.

Žena je že zaradi nosečnosti psihično labilna. Nezaželena nosečnost jo spravlja pogosto v obup in strah, ki povzročata, da ni zmožna trezne presoje in se ukvarja edinole z mislijo, kako bi se te težave rešila. Ta misel jo skoraj vso prevzame, tako da je pri delu razmišljena, raztresena in da velikokrat niti ne ve, kaj dela. Njena duševnost je zavrta. Huda duševna prizadetost pa je vzrok konfliktni situaciji, v kateri živi s svojim okoljem. Predvsem prenaša svoje nerazpoloženje na moža, kar nujno vpliva tudi na otroke. Žena se v vsem tem ne znajde in sama tudi ne vidi nobenega pravega izhoda iz tega položaja.

Čustvena prizadetost žene. Vsekakor je oseba, ki išče pomoči, pri tem razgovoru v neki odvisnosti. Ženi, ki se obrača po pomoč, je pa že zaradi kočljivosti problema samega nerodno in je še bolj prizadeta. Razkrivati mora tujemu človeku svoja najbolj intimna doživetja in razgaljati notranje odnose v svoji družini. To pa njeno osebnost čustveno močno prizadene. Žene namreč reagirajo v takih situacijah prav različno, kar se razodeva tudi v njihovem ponašanju med razgovorom. Močna prizadetost in pa želja, da se kakor-

koli reši nezaželene nosečnosti, sta vzrok, da žena lahko tudi pretirava in da v razgovoru svoj neugodni položaj prikazuje v hujši obliki, kot je v resnici. V takem primeru moramo biti v razgovoru previdni, da ženi ne pritrjujemo v njenih pretiranih ocenah. Moramo jo pa poslušati z razumevanjem, jo z realnimi in nevsiljivimi vprašanji odvrniti od subjektivnih ocen in ji predočiti dejansko stanje.

Manjše je pa število žene, pri katerih ugotavljamo ravno obratne tendence. Takšne so predvsem tiste žene, ki so v čustvovanju introvertirane. Tudi te so čustveno močno prizadete, vendar jih je zaradi zaprtosti vase ali zaradi sramežljivosti zelo težko pripraviti do tega, da bi svoje odnose razkrivale drugim ljudem. V takšni stiski žena išče za zunanji svet sprejemljive razloge, ki so zato velikokrat premalo utemeljeni. Ker o svojem primeru ne govori rada, ji je treba iz težav pomagati.

Pripravljenost žene za sodelovanje. Če hočemo opraviti dobro in koristno delo, je ena od glavnih reči v tem, da ženo pripravimo toliko daleč, da je z nami voljna sodelovati in nam pomagati pri iskanju ustrezne rešitve. V vseh primerih, ki jih obravnavamo, nas žene same obiščejo in prosijo pomoči, zato so v tej stiski tudi bolj dozretne za naše napotke. Ta moment seveda moramo izkoristiti v drugem delu našega razgovora, ko je žena že obrazložila bistvo svojega položaja. Ženo moramo v razgovoru privedi do spoznanja, da splav ni pravi način za rešitev njenega primera.

Ustvaritev odnosa in sodelovanja z ženo. Preden se razgovor razvije, da sploh pride do sodelovanja, moramo pri ženi vzbuditi zaupanje in sproščenost. Paziti moramo posebno na to, kako k ženi pristopimo. Sprejem mora biti prisrčen, topel in prirodni, tako da žena dobi občutek, da se je sestala s človekom, ki dobro razume in pozna težo življenja. Šele potem se bo sprostila in z zaupanjem razkrila svoje težave.

Korektnost do žene, da ne poizvedujemo po nepotrebem po njenih intimnostih, ki jih hoče ohraniti samo zase, in naša volja, da ji vendarle pomagamo, jo navdajata s čedalje večjim zaupanjem.

V primerih, ko je ženi posebno težko zaradi spozabe, v kateri je zanošila, bodisi kot vdova ali s poročenim moškim ali v drugih podobnih okoliščinah, je večkrat nagnjena k temu, da se obsoja (morda tudi neiskreno). Tedaj moramo z vso pozornostjo slediti razgovoru in niti s kretnjo niti z besedo dati ženi občutek, da jo grajamo ali obsojamo. Ob takšnem ravnanju se žena v največ primerih sprostí, da pove vse, obenem pa je za razumevanje hvaležna in za nasvete tudi sprejemljivejša.

Primeren čas za razgovor. Najprimernejši čas za razgovor z ženo je čimprej po ugotovitvi nosečnosti. Tedaj namreč živi še v dvomih, ker se ni še do kraja odločila, ali naj donosi in rodi ali pa naj prosi za splav. Tudi ni tedaj toliko pod vtisi okolja, ki največkrat slabo vpliva nanjo. Zato nikakor ne smemo z razgovorom odlašati in ženo predolgo puščati, da se sama ukvarja s težkimi mislimi, ki jo tarejo.

Če je le mogoče, naj se sodelavec porazgovori z ženo takoj, vsekakor pa čimprej po prihodu od zdravnika, sicer pa naj določi za sestanek točen čas, ki ji ustreza.

Kakor vse javne ustanove, mora tudi socialni delavec ali sodelavec imeti točno določen čas, ko je dejansko na službenem mestu in ženam za morebitne razgovore res na razpolago. Tega časa se mora zanesljivo držati in tedaj ne

sme zapustiti pisarne. Čas, določen za razgovore z ženami, je treba vidno označiti oziroma razglasiti.

Prostor, kjer se vrše razgovori, naj ne bo prevelik. Zadostuje majhna sobica, ki naj bo skromno, toda lično opremljena. Dajati mora vtis domačnosti, ki jo ustvarimo z nekaj drobnimi predmeti. V prijetnem prostoru lahko razgovor poteka ugodno, ker vpliva na človeka tudi okolje.

V prostoru, kjer poteka pogovor z ženo, ne sme biti drugih ljudi niti ne uslužbencev, še manj pa kake tuje stranke, saj bi bil razgovor otežkočen spričo občutka, da lahko kdo prisluškuje.

Kjer ni sob na razpolago, naj se za razgovor uredi primeren kotiček. V takem primeru je treba pred razgovorom poskrbeti, da je prostor prazen.

Razgovor naj bo vsekakor v uradnem prostoru sodelavca.

Manj primeren prostor za razgovor z ženo je na njenem domu, ker tod utegnejo nastopiti motnje. Žena je doma v skrbeh, da utegne vsak hip stopiti v hišo nepričakovan gost, ki takrat ni zaželen, razgovor bi pa motili tudi otroci. Včasih otežkočajo razgovor tudi neurejene domače razmere.

Ženo obišemo doma po že opravljenem razgovoru, če je namreč potrebno, da se prepričamo o njenih navedbah, vendar nikoli brez njenega poprejšnjega pristanka. Obisk pa ni nujen, če sodelavka pozna razmere že iz prejšnjih obiskov.

Razgovor. Vsak strokovno vodeni razgovor mora imeti določen namen.

Seveda prispevata tu svoj delež oba: socialni delavec ali sodelavec in žena prosilka.

Žena, ki hoče doseči ugodno rešitev, izpove vse, za kar meni, da jo opravičuje, in karkoli dokazuje potrebo za odpravo plodu.

Socialni delavec oziroma sodelavec si mora prizadevati, da razume položaj žene, ki ji hoče pomagati. Ne zadostuje že, da pokaže zgolj dobro razumevanje in da sestavi ustrezno socialno poročilo. Pri razgovoru mora dati dovolj poudarka na dejansko pomoč ženi, ko jo skuša odvrniti od nadaljnjega nezaželenega spočetja.

Napotkov za razgovor ne moremo šablonizirati in jih tako poenostaviti, da bi lahko bili enaki za vse razgovore. Pri vsaki ženi se kažejo različni vplivi zunanjega okolja in tudi vplivi njenega notranjega osebnostnega razvoja. Pri razgovoru se ravnamo po določenih načelih, ki smo jih v glavnem že nakazali.

Razgovor delimo na:

a) Ugotavljanje in opis socialnega položaja žene. V prvem delu razgovora prepustimo besedo ženi sami in je praviloma ne prekinjamo, tako da nam lahko vse pove. Računati pa moramo na vse že prikazane momente. Največ žena, ki se zaradi pomoči obračajo na socialnega delavca ali sodelavca, živi v neurejenih socialnih razmerah, zato iz razgovora ni težko razbrati bistva težav.

Ta del razgovora nam služi predvsem za to, da spoznamo, ali je prošnja žene za odpravo plodu utemeljena, in da presodimo, ali je odobritev splava res nujno potrebna ali pa je morda bolje, da ji iz težav nasvetujemo drugačen izhod.

Žene ne smemo odvrniti od njenega namena, da predloži svoj primer komisiji v obravnavo in odločitev, ker je to njena pravica. Izjema so primeri, ko ženo prepričamo in se nato tudi sama odloči za porod.

b) Prepričevanje zaradi pomoči, da se žena obvaruje nezaželene nosečnosti. Že sami primeri nas silijo, da ne moremo mirno mimo razkritih dejstev, zato

v vseh primerih brez izjeme nadaljujemo razgovor s poukom o škodljivosti splava in o kontracepciji. Sploh je to vedno bistveni del razgovora.

Z ženo se je treba razgovarjati o tem preprosto in na način, ki je njej razumljiv. Upoštevati moramo kulturno raven žene in njen socialni položaj. Razen tega mora socialni delavec ali sodelavec, ki vodi razgovor, poznati zakonsko življenje in težave, ki v njem nastajajo, da je njegova beseda prepričljiva. Tudi moramo paziti, da pri razpravljanju o intimnosti ne žalimo ženinih čustev.

V razpoloženju, ko žena razkrije svojo notranjost in je dovzetna za vsakršna navodila, mora socialni delavec ali sodelavec zastaviti vso svojo sposobnost, da dvigne ženo iz zaostalosti in nepoučenosti ter jo seznanji z vsemi prednostmi sodobne kontracepcije, ki jo obvaruje nezaželenega spočetja. Ženina stiska daje ugodno priložnost, da ji na njenem lastnem in še drugih podobnih primerih temeljito prikažemo telesne in duševne posledice, ki jih povzroči nezaželena nosečnost in pa škodljivo reševanje takih primerov s splavom. Pojasniti ji moramo tudi prednosti, ki jih ima varstvo pred ponovnimi nezaleženimi zanositvami. Hkrati jo seznanimo z nadaljnjo ugodnostjo kontracepcije, ki ji omogoča, da se sprosti in razživi, ne da bi bila v neprestanem strahu, ki jo hromi ter jo dela zagrenjeno in nezadovoljno.

Žene zelo različno sprejemajo napotke o kontracepciji in jih glede na to delimo lahko v tri glavne skupine:

1. žene, ki se hitro odločijo, da gredo čimprej k zdravniku po nasvet, in so za pojasnila zelo hvaležne; to so največkrat preproste žene z zelo težkim življenjem;

2. žene, ki nasvet poslušajo in se tudi razgovarjajo o tem, vendar колеbajo in o koristnosti še niso trdno prepričane;

3. žene, ki odklanjajo vsako možnost razpravljanja o tem in so odločno proti kontracepciji.

Menim, da je individualni način pridobivanja žene za sodobno kontracepcijo najbolj uspešen. V razgovorih z ženami sem ugotovila, da so slišale ali čitale o tem tudi najbolj preproste kmečke žene, seveda nekatere zelo površno in mimogrede. Ko pa s posameznimi konkretno govorimo o tem, je naša naloga, da jim vzbudimo zanimanje in jih obenem prepričamo, da je kontracepcija tudi njim v prid.

Iskanje možnosti za rešitev primera. Dejavnost socialnega delavca ali sodelavca pa bi bila nepopolna in enostranska, če bi ugotavljala zgolj socialno stanje žene in na tej podlagi sestavila socialno poročilo.

Pravo pomoč nudimo ženi takrat, ko z njo vred iščemo primerno rešitev njenega problema in nato ukrenemo vse potrebno.

Seveda je treba z dokajšnjo mero življenjske izkušnosti presoditi, v katerih primerih naj ženi nudimo pomoč z iskanjem rešitve na drug način in ne s splavom. Vedno ne bi bilo primerno, da ženo nagovarjamo, naj se odloči za porod, zlasti ne v primerih, ko ima žena že več otrok ali pa je mož kroničen pijanec, ravno tako ne, če je v družini bolezen, v zakonu razdor ali pa živi družina v izredno slabih ekonomskih oziroma socialnih razmerah itd. V takih primerih je vse bolj umestno, da se z ženo temeljito pogovorimo o kontracepciji. Z odvracanjem od splava jo le še bolj mučimo in ji povzročamo še hujše težave, sebe pa postavljamo v neodgovoren in neresen položaj.

Pri obravnavanju posameznih primerov je posebno važno, da socialni delavec ali sodelavec pokaže veliko razumevanja, sposobnosti in iznajdljivosti že pri razgovoru, pa tudi pri iskanju rešitve in pri urejevanju primera.

Kadar za neko ženo menimo, da je bolje, če rodi, moramo z njo imeti temeljit razgovor, v katerem ji na konkretnih primerih prikažemo vse zdravstvene in socialne posledice splava, obenem pa nakažemo možnosti, ki pridejo v poštev za rešitev njenega primera.

Seveda mora žena prej povedati, na kakšen način je sama že iskala izhod iz težav in na kakšne zapreke je pri tem naletela. Nato skupaj z njo obravnavamo oba predloga in iščemo ustrezne rešitve. Da ji olajšamo odločitev, nakažemo iz prakse primere, ki so njenemu primeru sorodni in so se ugodno rešili.

Izbiro, ali se trenutno reši iz težav in si obenem zaradi posledic splava, ki ji lahko uničijo življenjsko srečo, nakoplje morda še hujše zlo ali pa vendarle rodi, čeprav živi trenutno nekoliko teže, odločitev o tem prepuščamo ženi.

Če se oglasi pri nas že v zgodnji nosečnosti, imamo lahko z njo dva ali tri razgovore, tako da utegne sama ali skupno s svojimi bližnjimi temeljito razmisliti o vseh nakazanih možnostih. V takih primerih seveda smo lahko bolj temeljiti in dosežemo tudi več uspehov.

Po dosedanjih izkušnjah bi tiste žene, s katerimi je treba še posebej delati in iskati možnosti za rešitev njihovega primera na drug način, razdelila nekako v tri skupine. Vendar ne moremo reči, da bi ta ali oni način veljal za vse primere, ker je marsikaj odvisno od težav, ki jih ima žena, in od okolja, v katerem živi.

V prvo skupino bi šteli predvsem žene, ki so prvič noseče in so v večji nevarnosti, da bodo imele nepopravljive posledice po splavu. Po svetovni zdravstveni statistiki je ugotovljeno, da postane do 30 % žena sterilnih s prekinitvijo prve nosečnosti. Predvsem so to samska dekleta ali žene, ki se odločijo za splav bodisi zato, ker se ne smatrajo še dovolj zrele za materinstvo, bodisi zaradi neugodnih socialnih oziroma ekonomskih razmer ali pa zato, ker so pod vplivom svojih partnerjev ali staršev, ki vztrajajo pri tem, da se njihov kočljivi položaj reši s splavom.

Zato po temeljitom razgovoru s tako ženo pokličemo na razgovor tudi partnerja ali starše, vendar pa vedno edinole z njenim privoljenjem.

V drugo skupino bi uvrstili žene, ki bi rodile ali celo izrazijo željo po tem in iščejo rešitev pri komisiji res v skrajni sili zaradi velikih težav, v katerih živijo in ki jim trenutno ne dopuščajo, da bi v redu donosile in rodile.

Same za zdaj še niso našle drugega izhoda kakor splav in si pomagajo s tem, ker menijo, da je to najlažja, najhitrejša in najboljša rešitev. Takšni ženi je treba dati čim več poguma in ji dvigniti zaupanje vase.

Tem ženam ne govorimo toliko o nevarnosti splava, ker ga same izrecno ne žele in so jih privedle do tega samo razmere. Naša vloga je tu zelo težka, ker ob iskanju možnosti za rešitev velikokrat naletimo na težave, ki jih težko premostimo, tako n. pr. v mnogih primerih težak stanovanjski problem.

V takem primeru se za pomoč v okviru možnosti obrnemo do vseh organov, ki bi ga lahko rešili. Takšni organi so sveti za socialno varstvo in za varstvo družine, sveti za stanovanjske zadeve, organi delavskega samoupravljanja, stanovanjske skupnosti, družbene in politične organizacije in drugi.

V skrajnem primeru pa svetujemo ženi, naj si začasno pomaga tako, da otroka po rojstvu odda v varstvo primerni osebi, ki jo skuša sama že prej

poiskati, in to v soglasju s svetom za varstvo družine, ki vodi evidenco o rejnicah. Rejnica naj bi bila kje v bližini njenega stanovanja, tako da bo mati z otrokom lahko čim več skupaj. Seveda ni ta rešitev ravno najboljša, ampak za ženo, ki si želi otroka, je vendarle boljša od strahu, da ne bo mogla več roditi.

V tretjo skupino bi spadale žene, ki nimajo slabih gmotnih pogojev in katerih prošnja za splav tudi v drugih pogledih ni dovolj utemeljena. Te navadno že same kolebajo in niso prepričane, da je splav res nujno potreben.

V takem primeru moramo ženo prepričati, da se odloči za porod. Vendar pa v vseh opisanih primerih ženo opozorimo, da naj se po porodu nikar ne zanemari, temveč naj gre takoj k zdravniku po kontracepcijsko sredstvo, tako da se izogne nadaljnjim nezaželenim nosečnostim.

Socialno poročilo. Po dobro opravljenem in izčrpnem razgovoru socialni delavec ali sodelavec najprej preveri vse izjave, če žene ne pozna ali če podvomi o resničnosti njenega pripovedovanja. Ko dobi še druge informacije in opravi morebitne potrebne intervencije, sestavi socialno poročilo in ga nato predloži komisiji za a. a. S tem je v obdelavi posameznega primera prvi del zaključen.

Seveda s sestavo poročila ne smemo prav nič odlašati, ker gre za stvar, ki mora biti opravljena v najkrajšem roku. Rešitev prošnje je odvisna predvsem od temeljitosti in izčrpnosti socialnega poročila, zato moramo v njem objektivno, široko in z vseh strani prikazati ves položaj in vzroke, zaradi katerih želi žena prekiniti nosečnost.

Kdorkoli sestavlja to poročilo, pa se mora dobro zavedati, da prevzame nase vso moralno in tudi disciplinsko odgovornost za resničnost podatkov v poročilu.

Socialno poročilo sestavljamo v opisni obliki, zato ga ne moremo spraviti v obliko obrazca z že postavljenimi vprašanji, tudi če bi bila še tako skrbno zastavljena. Navadno odgovarjajo ljudje na takšna vprašanja zelo na kratko, največkrat kar z »da« ali »ne« oziroma z »dobro« ali »slabo«. Komur je primer dobro znan, bo nemara mislil, da lahko iz takih odgovorov tudi kdorkoli drug spozna stvarno stanje.

Za sestavo socialnega poročila je treba iz razgovora z ženo razbrati, kaj je zanj najtežji problem, tega pa nato podrobno opisati. S tem seveda ni rečeno, da so druga vprašanja nepomembna. Poročilo mora v celoti podati objektivno sliko ženinih razmer. S takim poročilom bo delo komisije zelo olajšano, saj bo na tej podlagi vse laže, hitreje in bolj objektivno reševala njeno prošnjo.

Socialno poročilo sicer mora biti sestavljeno po nekem okvirnem načrtu, pri čemer je upoštevati vse že navedene okoliščine.

Vsebuje naj:

1. splošne podatke,
2. opis odnosov in razmer, v katerih živi žena,
3. delo z ženo,
4. opažanja in mnenja socialnega delavca ali sodelavca.

Med splošnimi podatki navedemo sestav družine, število otrok, podatke o drugih članih družine, ekonomsko stanje in opis stanovanja.

V tem delu je treba naznačene podatke skrbno opisati, ker si v večini primerov že iz njih lahko ustvarimo neko predstavo o primeru oziroma družini, spoznamo njeno socialno, kulturno in civilizacijsko raven, kar nam vse olajša razumevanje odnosov in razmer, ki v njih živi žena.

Pri navedbah o otrocih moramo biti pozorni na to, ali gre za zakonske, nezakonske, posvojene otroke ali otroke v reji. Tudi starost otrok je pomembna (še majhni ali že odrasli), kar oboje lahko ženi otežkoča položaj. Opisati je treba tudi, ali so otroci zdravi ali pa morda problematični in teže vzgojljivi ali celo defektni. Pri podatkih o drugih članih družine (stari starši, tašča, teta itd.) je važen poudarek glede na ugodne ali neugodne medsebojne odnose.

Če hočemo dobiti stvarno sliko o ekonomskem stanju družine, moramo ugotoviti dejanske dohodke, ne pa samo osnovno plačo in povprečni dohodek na posameznega člana družine.

V mnogih primerih je pereč stanovanjski problem glavni razlog za prekinitve nosečnosti. Glede na to in tudi zaradi objektivnosti moramo temu posvetiti posebno pozornost. Pri oceni stanovanja upoštevamo število prostorov, njihovo velikost, naseljenost, primernost za bivanje, urejenost, snago in red ter poklic zaposlenih zakoncev. V nekaterih primerih so že te okoliščine vzrok težav, zaradi katerih si žena želi prekinitve nosečnosti in je njena prošnja utemeljena.

Opis ženinih razmer in odnosov je v socialnem poročilu eden najvažnejših. V tem delu navedemo vse različne težave, ki ženo privedejo do tega, da prosi za splav. Te najbolj občutljive težave žena najteže razkrije, zato je treba pri sestavi poročila posebno paziti na diskretnost. Z odpisom odnosov in razmer ne smemo biti skopi, temveč jih moramo obdelati temeljito in napisati vse ali vsaj čim več. Včasih se premalo upoštevajo navidezne malenkosti, ki so pa za osvetlitev primera važne.

Problemi, ki ženo privedejo do namere, da bi prekinila nosečnost, so tako različni in številni, da jih ni mogoče v kratkem naštet. Med najpogostnejšimi so nepravilnosti v odnosih med zakoncema ali partnerjema, med starši in otroki, alkoholizem, bolezen v družini, zlasti pa osebne težave, primitivnost ali nerazumevanje okolja itd.

Pri opisu dela z ženo je treba navesti, na podlagi česa je sestavljeno poročilo oziroma koliko razgovorov je bilo opravljenih z njo, z možem, s partnerjem oziroma s starši, dalje, ali je bil izvršen obisk na domu, ali so bile opravljene razne intervencije itd. in kakšni so bili rezultati teh ukrepov. Opisati je treba tudi prizadevanje, da bi ženo seznanili s kontracepcijo, še posebno pa je važno, da navedemo, na kakšen odziv je naletel zadevni pouk.

Ti podatki so važni zlasti za socialnega delavca, da ve, koliko se je z ženo razpravljalo o tem vprašanju. Tako se izogne ponavljanju stvari, ki jih je žena slišala že od sodelavca, hkrati pa ima priliko, če je žena že odklonila kontracepcijo ali ni razumela njenega bistva, da jo skuša znova prepričati o koristnosti kontracepcije. Ta del poročila pokaže poleg drugega tudi, v kakšnem obsegu in kako je opravil svojo nalogo naš sodelavec, ki je prvi obravnaval primer. To bo socialnemu delavcu obenem služilo za podlago, kako naj v prihodnje usmerja delo s sodelavci.

Ni dovolj, da so v poročilu nakazana samo objektivna dejstva. Samo za to bi dostikrat zadoščala že izjava žene. Če se potrudimo in problem dobro proučimo, lahko pri tem opazujemo ženo in njeno ponašanje in spoznamo tudi njeno okolje. Zato moramo opisati tudi naša lastna opažanja, čeprav so to le subjektivne ugotovitve in jih je treba tako tudi sprejeti. Na podlagi objektivnih dejstev in subjektivnih ugotovitev v poročilu slednjič podamo kratko mnenje za ugodno ali neugodno rešitev glede prekinitve nosečnosti.

Tehnično poslovanje s poročili. V dosedanji praksi je prizadeta žena dobila socialno poročilo neposredno, in sicer največkrat v zapečateni kuverti.

Menim, da je bolje, če socialno poročilo pošljemo neposredno socialnemu delavcu prvostopne komisije. Le v izjemnih primerih, ko ni več časa za pošiljanje, izročimo poročilo kar ženi. Vendar pa ženo razbremenimo, če socialno poročilo odpošljemo, da ji ni treba ponovno k sodelavcu samo zaradi poročila. Ozirati se je treba na žene, ki imajo daleč do pristojne ustanove, kjer so ji dolžni napisati socialno poročilo. V vsakem primeru pa mora sodelavec ženi izrecno zagotoviti, da bo poročilo o njenem primeru pravočasno pri komisiji.

Dosedanji način, da žena sama prinese poročilo komisiji, jo brez potrebe razburja, zapečateni kuverta s poročilom pa jo vznemirja, da je vsa iz sebe. Skrbi jo, kakšno je to poročilo, zato največkrat tudi sama odpre kuverto. To je pa lahko kaj mučno tako za ženo kakor za sodelavca, ki je v poročilu napisal svoja opažanja in mnenje. Vsebina in način opisa utegneta ženo prizadeti, čeprav se z njima v glavnem strinja. Če taki ženi prošnjo za splav pozneje morda zavrnejo, krivi predvsem osebo, ki je obravnavala njen primer, ker sama ga navadno ni zmožna trezno presoditi.

Pravočasno odposlano socialno poročilo olajša socialnemu delavcu delo, ker ga lahko temeljiteje prouči, kakor če ga sprejme neposredno od žene tik pred sejo komisije za a. a.

Neposredna priprava gradiva za komisijo za dovoljeno odpravo plodu. Če je socialno poročilo nepopolno ali ne povsem jasno, je pred sejo komisije potreben dodatni razgovor z ženo samo ali s sodelavcem, tako da si socialni delavec lahko ustvari o primeru zanesljivo sodbo.

Potreba po takem dodatnem stiku pa odpade, če so v poročilu navedene vse okoliščine in če je primer temeljito obdelan.

Prvostopna komisija v Ljubljani obravnava tedensko večje število žena. Tako je bilo letos v 3 mesecih ali 13 tednih obravnavanih 665 žena, to je povprečno 51 žena tedensko. Praktično nemogoče je, da bi se osebno spoznali s toliko ženami. Kadar je potreben dodatni razgovor, naj socialni delavec uporabi eno od dveh možnosti, to je razgovor oziroma osebni stik z ženo ali pa s sodelavcem. Prilika za dopolnilni razgovor se nudi tedaj, ko pride žena na pregled k specialistu ginekologu, t. j. navadno istega dne dopoldne, ko popoldne zaseda komisija, ali pa tik preden ta začne z delom, ker pride žena po navadi veliko prej. Dostikrat pa žene poiščejo socialnega delavca že nekaj dni pred sejo komisije. Neposredni stik z ženo je potrebno poiskati, zlasti kadar gre za žene, ki bivajo zunaj Ljubljane, ker bi iskanje stika z njimi preko socialnih sodelavcev zahtevalo preveč časa.

Za mesto samo in neposredno okolico je po navadi najprikladnejši stik s sodelavcem, ker je ta vsak čas dosegljiv. Posredno dopolnjevanje potrebnih podatkov ima pa tudi to prednost, ker isti sodelavec dostikrat hkrati obravnava več primerov.

Tudi lahko razgovor s sodelavcem nadomesti več razgovorov z ženami. Obenem pa sodelavec spozna tudi, kako je treba posamezne primere proučevati in nato o njih sestavljati ustrezna socialna poročila.

Socialni delavec sam pa mora to naknadno dopolnjevanje podatkov organizirati tako, da mu ostane še dovolj časa za morebitna posredovanja in ure-

janje tistih problemov, ki jih žene niso mogle rešiti same in glede katerih ga je prosil za pomoč tudi sodelavec.

Za te dopolnilne razgovore z ženami ali sodelavci veljajo prav tista načela, ki smo jih že navedli.

Kadar socialni delavec na podlagi že obravnavanih sličnih primerov (visoka nosečnost ali svoj čas že odobren splav) sodi, da ženi ne bo odobren splav, jo že v razgovoru pred sejo komisije pripravi na negativno rešitev njene vloge. S tem ji prošnje ne zavrremo, če na vsak način želi, da se njen primer obravnava pred komisijo.

Ko obrazložimo, zakaj se ji ne more dovoliti splav, iščemo z njo po potrebi drugo rešitev, obenem pa jo poučimo o možnosti, da zoper zavrnitev prvostopne komisije vloži ugovor na drugostopno komisijo. S tem ženo počasi pripravimo, da se laže sprijazni z negativno odločitvijo prvostopne komisije. Delo komisije je s tem olajšano, ker se ji ni treba obširneje ukvarjati s takim primerom.

V izjemnih primerih, ko se ženi nikakor ne da, da bi potrebo po splavu odkrivala pred sodelavcem in v okolju, kjer je poznana, temveč se sama obrne neposredno na komisijo, mora vse gradivo za komisijo pripraviti socialni delavec sam. Seveda to ne more biti pravilo, pač pa v tem smislu upoštevamo prošnjo žene v izrednih in utemeljenih primerih.

(Konec prihodnjic)

Diagnostic

Vsako živo bitje novih celic, ki nadon nizmu ima tudi v člo celice z istimi lastnc zakaj, ne vemo — c naenkrat začno rasti celic je novina (tume tkiva, iz katerega izh

sije in tedaj govorimo o malignomu — o rakavih celicah, o raku.

Rak lahko nastane pri vseh živih bitjih: pri rastlinah, živalih in človeku. Pri človeku ne glede na starost, spol, socialno okolje in raso. Vendar opazujemo nekatere vrste raka pretežno pri eni starostni skupini, spolu in rasi, drugo vrsto pri drugih skupinah. Rak se lahko razvije iz katerega koli organa, iz katerega koli tkiva. Ločimo ga po izvoru. Karcinom nastane iz epitelialnih celic, sarkom pa iz opornega tkiva. Omenim še sistemska obolenja, to je obolenja, kjer rak zajame velik del nekega sistema, n. pr. limfatična tkiva, hematopoetično tkivo itd.

To so limfogranulomi, retikulosarkomi, levkemije.

Rak raste tako, da se vrašča v okolišno tkivo ali pa se širi v lumen limfnih ali krvnih poti. Skupek rakavih celic se lahko odtrga od prvotnega tumorja in potuje po limfnih poteh v regionalne bezgavke. Potuje po krvnih žilah in se vzgnezdi (razseje, metastazira) kjer koli v telesu. Tod vzbrsti na novo, odriva

Rakavih obolenj

prvič

dan nastane več milijonov sakem drugem živem orga-astnost, da tvori sebi enake notrnost. Zgodi se kdaj — normalne lastnosti in da i, avtonomno. Skupek takih dobnost z drugimi celicami zasevke, povzročajo kahek-